

Isse mediatorem celi et terre, Dei et hominum, violacei, id est aerei et coelestis. Hinc ab hac tunica pontificis dependebant aurea tintinnabula et mala punica: illa significabant ardensem predicationem, haec miraculam Christi. Vida dicta *Exodi* xxviii, 35, et *Exodi* xxv, 4.

ET PRECINCTUM AD MAMILLAS ZONA AUREA. — Aliud primò ad cingulum veterum sacerdotum et pontificum: hoc enim adeo alte succingebant se, ut Josephus, lib. III *Antiq.*, cap. x, assenser lineam vestem accingi solitam circa pectus paulo axillis inferius. Et S. Hieronymus, *epist. 128*: « Balteo, ait, cingebatur tunica linea inter umbilicum et pectus. » Unde *Turnebus*, lib. XV *Aversar.*, cap. ult., et *Sigonius*, lib. III *De Judio*, cap. xix, notant morem alia se cingendi proprium fuisse sacerdotum, ut per hoc significaretur eos praeter ceptos et paratos esse ad omnem Dei obsequium. Rursum, zona aurea erat pontificum veterum; nam sacerdotes minores cingebant se zona ex byssso polymita, id est cocco, purpura et hyacintho intertexta, absque auro; pontificis vero zona erat ex hyso polymita auro intertexta.

Queres utrum tunicam hic intelligat Joannes per poderem? Alazar, Ribera et Pererius intelligunt lineam. Hanc enim Josephus, lib. III *Antiq.*, cap. viii, et S. Hieronymus, *epist. 128*, vocant poderem. Quin et Septuaginta *Ezech.* ix, 2, ubi nos legimus: « Vir vestitus lineis, a vertutis vestitus posdere. Accedit quod persona haec apparuit inter candelabra, et quasi de illis curam gerens, quod non erat summi pontificis munus; atque ita non satis apte coheret, ut sacerdos hyacinthinus vestitus inter candelabra apparuerit. » Corro per hanc lineam tunicam censem significari, *p. mo*, Christi sacerdotum; *secundo*, mundissimum et pulcherrimum ejus carnem; *tertio*, inestimabilem ejus innocentiam et puritatem; *quarto*, patientiam: linum enim varie carminatur, tunditur, maceratur, etc., et « semper injuria fit melius, » ait Pilinus.

Verum verius videtur poderem esse tunicam hyacinthinam, *primo*, quia ita vertunt et explicant Septuaginta, *Exod.* xxviii, 31, ubi distincte de utraque pontificis tunica agitur, et queque suo nomine ab alia discriminatur. *Secundo*, quia sola hyacinthina, propria pontifici, significat pontificatum proprium Christo. Christus enim hic non quasi sacerdos minor, sed quasi pontificis inducitur, qui septem angelos, id est Episcopos, septem Ecclesiarum docet et corrigit. Unde et cingitur zona aurea; haec enim pontificem designat, non sacerdotem. Sacerdos enim zona byssina tantum cingebatur; pontifex vero preter hyssinam habebat zonam polymitam, quia hyacinthina, quin et Ephod cum Rationali succingebat, cui respondet hic zona aurea, quam Joannes dicit Christo. *Tertio*, quia tunica linea tantum usque ad crura descendebat, » ait S. Hieronymus, *epist. 128 ad Fabiolam*, de vestibus sacerdotum: « hyacinthina vero usque ad talos. Haec ergo proprius est poderis, id est talaris, non illa, licet a S. Hieronymo et Josepho illa quoque subinde vocetur poderis, quod ad pedes, id est ad tibias et crura, descendebat. *Quarto*, qui per poderem intelligit tunicam hyacinthinam, *Sapiens xvii*, 24, verbis jam citatis, et *Ecli.* cap. XLV, 10; ubi enim nos legimus: « treum pedes; a greco est poderis, et manifeste loquitur de hyacinthina.

Poderis ergo, sive tunica hyacinthina significatur summus Christi pontificatus, quo Christus praest sepem, id est omnibus Ecclesiis et Episcopis; ac consequenter Christi in nos amor commendatur, ut eum redamemus, ne in persecutionibus et am morte proposita ab ejus amore recedamus. Sic enim Christus Pontifex noster seipsum pro nobis in victimam mortemque crucis obiit. Hinc hyacinthina haec tunica symbolum est, *primo*, vera religiositas, sanctitas, et cultus divini, in quibus excelluit Christus. *Secundo*, conuersationis celestis: hyacinthus enim est coloris

Ambrosius. Censem enim per hanc zonam autem inuul ingens incrementum charitatis, quod Ecclesia accepit in persecutionibus, nempe in sigillo secundo, cap. VI, et in thribulo, cap. VIII.

Et facies multo splendeat alba pilo.

Nota: Aretas per capillos candidos accipit candidam et puram humanitatem Christi; et Viegas, puritatem vite Christi. *Secundo*, Rupertus accipit SS. Prophetas; hi enim quasi multi capilli unius capillis Christi sunt. Pari modo S. Augustinus, lib. *De Essentia divinitatis*, initio, accipit quoslibet Santos. *Tertio*, S. Augustinus, tract. 87 in *Joannem*, accipit Christi Sacramenta, quae multa et varia unius Christi sunt. *Quarto*, Joachim Abbas iudicia Christi mundissima et justissima. *Quinto* et optimè, uti dixi, capilli sive candidi, sive cani significant Christi aeternitatem, ac consequenter omniscientiam, omnipotentiam, omniprovvidentiam: cani enim, sive senes, quia calor in iis subsidit, hinc non habent fervores et impetus turbidos, qui rationem perturbant, sed plane sedati liberum et sincerum habent iudicium, maximeque in eis viget prudenter et sapientia.

Unde nota Alazar per poderem significari sanctitatem et religionem Christi, ejusque fidelium; per zonam auream charitatem, per canos sapientiam, quae mire increvit in persecutionibus iis, de quibus agitur hoc libro: per illas enim Christus docuit suam Ecclesiam Christianam philosophie fastigium.

Porro inter hec tria congruus servatur ordo; quia prius est mundari a peccato, et sanctificari; mox virtutum perfectionem in fervore charitatis amplecti; et demum alias docere et instruere per sapientiam. Unde in Ecclesia Christiana sapientia fuit matura et cana, que in Synagoga Iudeorum erat germanus et infans. Hinc comparatur nivi, non tantum nitens, sed et splendens. Nix ergo significat splendorem et gloriam sapientiae Christi et Christianorum.

Addit aliqui canos significare antiquitatem religionis Christianae, tum quia fuit prior iudaismo in mente et intentione Dei (unde voluit Deus illam per ritus et sacrificia Iudeorum significari et representari); tum quia prisci Patriarchae et Prophetae, quoad fidem, spiritum, mores et vitam Christiani potius erant, quam Iudei et Mosaici, ut docet S. Augustinus lib. III *Contra duas epist. Petrig.*, cap. IV, et D. Thomas I II, *Ques.* CVII, art. 4.

ET OCULI EIUS TANQUAM FLAMMA IGNIS. — His oculis significatur omnia mens Christi, justis luctens, reprobus incendens, ait Gagneius.

Secundo et molius Ribera: Oduli, inquit, Christi flammantes significant Christi iram et vindictam in persecutores Christianorum aliquos impios. Id ita patet ex cap. xix, vers. 12, et cap. II, vers. 18, et cap. XI, vers. 19, ubi horribiles bestie depinguntur: « Ira plena, vaporem ignem spirantes, horrendas ab oculis scintillas emittentes. » Cur in ira flammescant oculi, causam dat Aristote-

teles, *Problem. III*, sect. 31, quod calor a natura in eam partem tanquam violatam transmittatur, que et sensu et motu facilior est. Oculi enim violati censentur hoc ipso, quod quis coram ipsis indignum et injurium quid patrabit, nec faciem oculos ejus si reverterit. Addit phantasiam, que in capite est supra oculos, ira concitatum, advenire ad se spiritu vitales, eosque accendere, ut fumos naribus, ignem oculis efflare videatur. Sic de Achille irato in Homero, *Iliade XIX*: « Dentes ejus stridebant, oculi vero splendebant ut flamma ignis. » Et Virgilius, lib. VII, de Aleoto: « Flamma torquens lumina. » Et Cicero in *Eremia*: « Ardebat oculi, tote ex ore crudelitas eremebat (1). »

Addit Alcazar flammulas oculorum Christi significare, ab ejus ira neminem se posse abscondere. Quia enim tenebre impedit perspicientiam ei, cui oculi jaculantur claram lucem? juxta illud *Jeremie* xxxii, vers. 19: « Oculi ejus aperi sunt, ut reddit filii Adam secundum fructum aduentorum eorum. »

15. ET PEDES EJUS SIMILES AURICHALCO SICUT IN CAMINO ARDENTI. — Hinc patet Joannem non vidisse verum hominem, sed hominis imaginem, sive spectrum: habebat enim pedes ex auricthalco. Licit enim dicat: « Similes aurichalco », tamen *et similes* potius spectat hominem, sive spectrum hominis, quam aurichalcum, q. d. Hoe hominis spectrum pedes videbatur habere similes status facte ex aurichalco, quasi certa vero simile erat homini. Alludit ad *Ezech. I*, 27, ubi Ezechiel ait se vidisse speciem Dei sedentis in curvo Cherubim: « Quasi speciem electri, velut scriptum ignis, intrinsecus ejus per circuitum; a lumbis ejus et desuper, et a lumbis ejus usque deorsum, quasi speciem ignis splendentis in circuitu. » Vide ibi dicta. Pro *aurichalcum* grecæ est *χαλκόντος*, quod Suidas putat esse genus auri pretiosius. Antonius Nebrissensis in *Quinqagena*, cap. IV, verit tunc eaneum, id est forte, masculum, puta potentissimum et fragrantissimum: *καὶ λέβα* enim hebreica, unde idem sumperserunt Graeci, significat thus, eo quod sit album (*τύπτητον*), tamen enim significat album), et ita sumit nos hominem apud Orpheum, cum ait: « Chalcolibanus in Apollinem, in Latonam », id est masculum thus, vel masculini thuri sacrificium in Apollinem, in Latonam. Pedes ergo Christi similes sunt thuri masculi, quia quasi thus incensus et fragrantissimum, jucundissimum odorem spargunt.

Verum noster Interpres, et alii passim, *χαλκόντον* vertunt *auricaleum*. Unde et Plinius, lib. XXXIV, cap. II, at chalcolibanum esse genus seris, olim habitum in pretio. Porro vocatur auricale-

(1) Notum est illud Suetonii de Augusto: « Oculi habuit claros ac nitidos, quibus etiam existimari voluit inesse quiddam divini vigoris; gaudebatque, si quis sibi arcus intineti, quasi ad fulgorem solis, vultum submitteret. »

constantia expresserunt firmitudinem teris. Unde de his diei *Isiae* lit. 7, et *Roman.* x, 15: « Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona! » Et *Cant.* vii, 1: « Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! » Visi sunt ardentes, quia orbe accenderunt igne illo, de quo ait Christus *Luce* xii, 49: « Igne veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur? » Denique in chalcolibano, sive aere Libani, ad altare holocaustum, quod ex hoc aere factum erat. Respiravit enim Joannes ad ignem holocaustorum, quo significat pedes illos, qui adeo Deo placent intendere et contendere, ut verba religionis ignem Desique cultum toto orbe accendant, quod fecerunt. Hic enim est ignis isto, quo exusta est Babylon, ait Alcazar. Unde et Irenæus, lib. IV, cap. 37, chalcolibanum refert ad fortitudinem fidei, et ad perseverantiam in tota adversitate, etrumque et persecutioibus, quas precones Dei, amore Dei tolerantur et contineant, ut mortem et martyrium, itaque orbem Dei fidei et amorem successerunt. De hoc igne vide dicta *Lexit.* ix, in fine.

Tertio Ribera: Pedes Christi, ait, sunt hostes Christi a Christo calcedandi, et igne gehennæ cruciandi, aut, ut Alcazar, Christo subiungendi et ad eum convertendi, juxta illud *Josue* i, 3: « Omnia locum, quem calcaverit vestigium pedis vestri, vobis tradam; » et *Psalm.* LIX, 12: « In Idumeam extendam calceamentum meum. »

ET VOX ILLUS TANQUAM VOX AQUARUM MULTRARUM. — *Primo*, aliqui haec exponunt de aquis baptismi. Ita Victorinus.

Secondo, alii de concordia Scripturarum, que sunt quasi aqua et fluvii multi. Ita Rupertus et Perierius.

Tertio, alii de celestis virtutis cursu, que variis modis in omnes influit. Ita Arias Montanus.

Quarto, Alcazar putat hanc vocem significare persecutioem Romani imperii, quasi que multa sint multe gentes fremeantes et furentes in Christianis: sed haec vox est Christi, non gemitum fremeum.

Nota: Alludit Joannes ad *Ezech.* XLIII, initio: sicut enim ibi dicitur: « Ecce gloria Dei Israel ingrediatur per viam Orientalem; et vox erat ei quasi vox aquarum multarum, et terra splendebat a majestate ejus; » sic hic ait Joannes: « Vox illius tanquam vox aquarum multarum; facies ejus siue sol lucet in virtute sua. » Sensus ergo est, q. d. Vox Christi erat valde fortis, sonora, penetrans et efficax, qualis esse solet aquarum multarum cum impetu defluentium; ad hoc enim significandum haec aquarum similitudine sepe uitur Scriptura. Haec vox, ait S. Gregorius, Ticonius, Haymo, Seraphinus et Perierius, est predicatione Evangelii, ita sonora et potens, ut in omnem terram exiverit sonus ejus. Quis maris frenitus caulis illis, quae fluminum rapidissimorum confluges, quae Nili catadupa tam longe perso-

narunt? Fuit ergo haec vox « quasi aquarum multarum, » primo, quia instar aquæ resinxit situm rerum temporalium, et refrigeravit astum concupiscentie. Secundo, quia abluit maculas peccatorum. Tertio, quia fecundavit terram cordium humanorum, ut fructus virtutum proferant. Quartio, quia multas, inno omnes gentes ad Christum converdit, fecitque ut quicunque sua voce communiter invocent et laudent Deum: haec enim est musica non octo, sed centum millium vocum, in auribus Dei ut sonora, ita gloriosissima. Hinc cap. XVI, vers. 13, dicitur: « Aquæ multe populi sunt, et gentes, et lingue. » Ita Primasius, Ambrosius, Beda, Anselmus, Richardus, Rupertus, Dionysius et Pannionius. Potest quoque per hanc vocem, cum Ribera intelligi condemnatio impiorum, puta vox Christi condemnantis impios in die judicij. Sed quia haec significatur per gladium, qui sequitur, hinc melius per hanc vocem accipitur ipsa predicatione Evangelii (1). Unde et sequitur narratio de septem Ecclesiis haec vox conversis.

16. ET HABEBAT IN DEXTERA SUA STELLAS SEPTEM.

— *Primo*, mulier putant idem esse septem stellas, quod septem candelabra, puta septem angelos, vers. 20, per quos putant septem Ecclesiis ipsi commissas significari. Ita Victorinus, Ticonius, Ambrosius, Haymo, Beda.

Secondo, per septem stellas, non septem Episcopos, sed proprie septem angelos, sive spiritus celestes accipiunt Origenes, homil. 20 in *Numeri*, Hieronymus in *Psalm.* CXXIV; Nazianzenus, orat. 32; Hieronymus in *Matth.* xviii, Andreas et alii; quin et Maldonatus in *Matth.* xviii.

Tertio, per septem stellas et angelos, accipiunt septem dona Spiritus Sancti, sive Spiritum Sanctum sepiorificem, Victorinus, Seraphinus et Arias Montanus, qui ait haec septem stellas esse septem spiritus in divina essentia constantes.

Quarto, Andreas per septem stellas accipit septem gradus, sive res omnes que in mundo sunt, totamque mundi gubernationem, que in manu et dextera Christi est.

Quinto, Abbas Joachim per septem stellas accipit non fixas, sed septem planetas, et singulis accommodat virum aliquem virtute prestantem, qui quolibet seculo orbi praeluxit, v. g. ut prima stella sit Adam; secunda, Noe; tercia, Abraham; quarta, Moses; quinta, David; sexta, Joannes Baptista; septima, Elias, in fine mundi: ita ipse hic ad vers. 20; sed haec omnia vel parerga, vel accommodo latitia sunt.

Itaque dico: Certum est haec septem stellas esse septem angelos, ut ait S. Joannes, vers. ult. Porro angeloi hi sunt Episcopi, ut ibidem patet. Ubi nota: Angeli, id est Episcopi, in Ecclesia debent esse quasi stelle. *Primo*, ut quasi stelle, non errantes et planetæ, sed fixæ, perpetuum et ordi-

(1) Et vox ejus, etc., universe pertinet ad descriptionem majestatis Jesu.

natum habeant motum, morumque omnium debitam compositionem. *Secundo*, ut sua clarissima aliis illuminent; hoc est quod ait Paulus *Philip.* cap. ii, vers. 15 : « In medio nationis prava et perversa lucetis lumen luminaria in mundo. » *Tertio*, ut suis calore alios foveant et vivificant. *Quarto*, ut suis influentibus conservent et vegetent mundum. *Quinto*, stellae fixe parva videntur et humiles, sed lumen maiores sunt tota terra: talis sit Episcopus et Pastor. *Sexto*, stellae lucent noctis in medio tenebrarum, sic lucet et Episcopus, praserunt nocti, id est tempore persecutionum et heresum, ut lucibani hi septem constant tempore persecutions Domitiani. Hoc est, quod ait S. Augustinus, lib. I *De Sermone Domini in monte*, cap. vi : « Calix non potest nisi inferior; sed inferior non est qui quamvis corpore multa in terra sustineat, corde tamen fixa in celo est. » Vnde dicta *Gen.* cap. xv, vers. 15, et *Daniel.* cap. xii, vers. 3 et 4. Haec ratione illud brachium a *Daniel.* xii, 3, sanctis doctoribus promissum accipit: « Qui docti fuerint, folgebunt et splendor firmamentum; et qui ad justitiam erudiant miltos, quasi stella in perpetuas aeternitates. » Domine stella vigilans et providens, quia prima Episcoporum es tu, typum geris. Hinc in veteri numismate Peritus Imperatoris simulacrum cernitur, manibus versus intelligentem stellam in celum sublatam, holocephala, et perlungatur.

Audit Alcazar Christum habere in manu stellae fixas; sed tamen alludi hic ad septem plantas, ut per eas significetur discriber, quod erat inter ipsos Episcopos Asiae. Smyrnensis enim se habebat ut Sol, qui omnia sua virtute superat; Philadelphensis ut Jupiter, ob prosperam fortunam; Sardensis ut Mars, proper audaciam; Laodicensis ut Saturnus, ob ignasiam et pigritudinem; Ephesius ut Mercurius, quia licet prudens esset, erat tamen remissi ardoribus; Pergamensi ut Luna, proper morum iniquitatem feruorem. Licit Christi intentio sit, ut omnes instar solis effluget.

Hæc sunt commenta ejus ingeniosa, et eruditia magis, quam solida et genuina. Transformant enim stellarum in gemmas, inno in annulos, quorum hic nulla est mentio. In his ergo, et magis in aliis invenimus ejus laudo, sed solidum et plausum subinde de littera sacra. Scriptura iudicium multidicunt. Itaque simplicius et significantius septem stellarum hic proprie accipimus. Stellarum enim lux fulgenter est, quam genitissima; et aqua apte respondet septem lucernis candelabri, quibus præsumunt stellarum stellæ. Rursum, stellarum proprie id est fixa, non planetas accipit, ut et alii interpretes passim.

Moraliter, non soli Episcopi, ait Haymo, sed quibus insignes Evangelii preceones sunt stellæ, ut sit S. Dominicus, cui prædicta in fronte visa est stella. Hinc *Apocalyp.* xii, 1, mulier, id est Ecclesia, dicitur in capite habere coronam stellarum duodecim, puta duodecim Apostolorum, qui Evangelium tota orbe predicantur. Hi ergo fuerunt quasi stellæ primæ magnitudinis, de quibus mystice dicitur *Psalm.* xviii, 1 : « Celi enarrant gloriam Dei; » et illud Poëta : « Solemque novies nova sidera portant. »

Et de ore eius GLADIUS UTRAQUE PARTE ACUTUS EXIBET. — *Primo*, Ambrosius per gladium accepit fides validos et electos, qui in fine mundi contra Antichristum pugnabunt. *Secondo*, Ticonius, Primusius, Aretas, Haymo, Anselmus, Richardus Victorius et Alcazar per gladium accepit verbum Dei, quod Christus per suos predicatorum.

hæc ad h. L.

res loquitur, coqua ferit et cauici corda audiendum, de quo Apostolus ait, *Ephes.* vi, 17 : « Assumite gladium spiritus, quod est verbum Dei. » Et *Hebr.* ii, 12 : « Virus est sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio incipi, et pertinacius usque ad divisionem anima ac spiritus, compagnum quoque et medullarum. » Et *Psalm.* cxix, 6 : « Gladii incipiunt in manibus eorum, ad faciem vindictam in nationibus, incrationes in populis, etc. » gloria hec est omnibus sanctis ejus. Concionatores ergo sunt gladii Christi, per quos Christus pugnat et trucidat vita. Agunt enim ipsi virtute et efficacia noua sua, sed Christi, qui sunt Christi instrumenta in regime animarum, aqua ac ornamenta, praserunt si suo munere ergo perfungantur.

Venit, quia Joannes hoc verbum Dei intellexit et vocem aquarum multularum jam dictam, hinc plus per gladium hunc Christi accipimus sententiam condemnationis, ipsamque condemnationem et punitionem selenam, qua Christus impios in die iudicis efficacissime et dirissime fecerit, adiunget in gehennam, sive in mortem secundam.

Ita Andreas, Aretas, Rupertus, Beda, Lyranus, Seraphinus et Ribera: ac probatur ex cap. ii, vers. 12: « Hec dici qui habet rhombusque utraque parte aeternam. » Et vers. 16 : « Pugnabo cum illo (Nicolaitis) in gladio oris mei. » Minutor enim impuris hereticis pugnam et gehennam. Et cap. xix, vers. 15 : « Et de ore eius procedit gladius ex utraque parte aetatis, ut in ipso percutiat gentes; et ipse regat eas in virga ferrea. » Agit enim de strage gentium infidelli et hostilium, quam Christus faciet in fine mundi; unde ad earum carnes devorandas invitata aves, dicens vers. 17 : « Venite ad comedam magnam Dei, ut manducetis carnem regum, tribunorum et fori, etc.

Sic Joannes Bohemus, *De Gentili ritu in Asia*, scribit principem, cum primum accepto diademate rex inaugurator, dicere solitum: « Oris mei sermo, de cæstro gladius meus erit. » Sic etiam numerum rex Hungarie, cum inaugurator, insidente equo gladium fulgenter vibrat, ac circumducit per quatuor mundi plagas, quasi regnus se eo contra quolibet regni hostes quaqueversus depugnatur. Gladius enim a clade dicitur quasi cladius, quod cladem inferat hostibus, ait Varro. Hinc gladius symbolum est principis, iudicis (non enim sine causa gladium portat; Dei enim minister est, vindicta in iram ei qui malum agit), ait S. Paulus, *Rom.* xii, 14) et vindicis.

Hinc consequenter præsis gladius erat symbolum et omnis mortis. Ita Helvidius Pertinaci accedit, qui ante triduum quam occideretur, visus est sibi videre hominem a quo gladio infestatur. Eodem significato formidabilis minitabuntur, dumque Galba, cognita Neronis necitate, susceptaque Casaris appetitione, iter ingressus est paludatus, pugione ante pectus et cervicibus dependente, usq; togo non prius recuperato, quam omnes qui res novas molebantur, oppresisset, Testis est Suetonius in *Galba*, cap. xi. Quid vero

libelli duo, qui reperti sunt in secretis Caïi Caligula post eum necem, in quibus nota nominaque continebantur morti destinatarum? Præscripti enim erant diverso titulo, alterique gladius, alteri pugio nomen erat: per hunc eos, qui clam opprimendi erant, intelligebat; per gladium, quos palam cedere destinassat; molibitar enim princeps carnificinae deditus electissimum quemque ultriusque ordinis interire, mor Antium, inde Alexandriam commigrare. Ita Suetonius in *Caligula*, cap. xix. Hinc et præscis maximum omnium fuit juramentum, « Ventum et acinacem attestari » (acinaces enim Medorum gladium sunt) per hunc quidem interitum aut salutem (in eo enim salutis sua presidia statuerant); per ventum autem animam, hoc est vitam, interstantes, quod scilicet tandem vivamus, quandiu halitus et aurum vitaliter hauiimus. Ita Lucia in *Tzazari*, et ex eo Pierius, *hierogl.* 42.

Et FACIES EIUS SICUT SOL LUCET IN VIRTUTE SUA,

— cum scilicet omnem suam virtutem, id est vim et efficaciam (hanc enim significat Hebrei coach, et Græcum θύρας, scilicet virtutem, non moralem, sed naturalem, id est vim, robur et energiam) exercit, q. d. Cum sol maximus viget et lucet. Alludit ad *Ezech.* xliii, 2: « Et terra splendebat a majestate ejus. » Jam *primo*, Primusius et Ticonius censem Christum hic assimilari soli, quia natus est, et passus, et resurrexit, sicut sol oritur, occidit, et rursus oritur.

Secondo, Andreas, Aretas et Lyranus: Christus, aiunt, est sol, id est spiritualis lux mundi.

Tertio, Anselmus et Thomas Anglieus censem Christum hic sustinere personam fidelium; hos enim comparari soli, ob claritatem gratiae, qua a Deo donati sunt.

Quarto, Joachim quasi Propheta hac exponit de magna claritate Ecclesie, qua nít fructuram Ecclesie in sexta aetate. Hinc contendit ipse, etiam faciem Mosis, que cornuta apparuit, similem frusso luna, Christi vero faciem similem esse solet.

Quinto, Seraphinus censem hoc fulgore Christi representari mirum splendorem Apocalypses, que humanae menti videtur esse obscura quasi nox et caligo. Huc accedit Antonius, qui hunc fulgorem accipit de fulgore Evangelii et mysteriorum fidelis.

Sexto, Alcazar censem hunc fulgorem virtutis Christi non aliud significare, quam gloriam Romanæ Ecclesie, scilicet religionis ejus decus, imperii maiestatem, Doctrorum sapientem claritatem, Religioem regularum institutionem, et quidquid denique ad Ecclesie Romane magnitudinem atque praestantiam attinet: qualia sunt tot Martirium, tot Virginum, tot Apostolorum et Sanctorum triumphi ac trophyæ, que Roma visunt, idque ut hac gloria recompensem Deus eorum tormenta et probra, que Roma a Gentilibus Imperatoribus subiherunt.

Septimo et genuine, significatur hic gloria corporis Christi gloriosi, qua instar solis splendet

nunc Christus in celo, et qua redimitus apparet in die iudicij: unde in transfiguratione resplenduit facies ejus sicut sol. Ita Ribera. **Rursum**, significatur hic gloria Sanctorum Christianorum, qua in resurrectione a iusti fulgebunt ut sol, in regno Patris, » *Math. xiiii*, 43. Christus enim hic in prologo quasi preferit schema et argumentum libri. Nam in Apocalypsi, cap. vii et cap. xxi et cap. xxii, et alibi sape, describitur gloria Beatorum; nam enim certantibus quasi braviis ostentat hic Deus. Ita Ticonius, Ambrosius, Haymo, Rupertus, Perusius et alii. Quocirca Joannes, *Apocal.* xviii, 1, de Christi angelo, partia jam de impensis victoria plena, per corum stragam in fine mundi, sit: » Vidi angelum descendente de celo, habentem potestatem magnam; et terra illuminata est a gloria ejus, et exalnavit in fortitudine dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna. Ubi angelus hanc eamdem gloriam habuit suu preferit.

Denique notat Ambrosius per hec oto Christi symbola significari octo status justorum: *primo*, per poderem significari sanctos et electos ab Adamo usque ad diluvium; *secundo*, per zonam significari sanctos post diluvium; *tertio*, per castitatem sanctos veteris Testamenti; *quarto*, oculos esse Prophetas; *quinto*, pedes esse Apostolos; *sesto*, vox aquarum, inquit, est multitudine Gentium conversarum ad Christum; *septimo*, gladius erunt electi in fini mundi; *octavo*, sol erunt Sancti et Beati in celo. Verum hoc non litterale est, sed mysticum, aut potius symbolicum.

Symbolicu, sol est hieroglyphicum Dei et Christi gloriose. *Primo*, quia nullum est eorum quae aspectu sentiuntur, praelarius, admirabilis et illustris divina virtus, gloria et magnificientia summa, quam sol.

Secondo, Deus est immensus, uti sol est maximus; terra enim marisque globum in sua magnitudine continet centes et sexages: longe ergo et stellas omnes quantitate superat. Hec autem magnitudo ei congruit propter ingentem lucem, quam toti terre, aquae, aeri coelis omnibus communicat. Ejus enim est ubique tenebris fugare, omniaque sunt radiis collustrare; quoque omnia sidera simul juncta tantam lucem non efficiunt, quantum unus sol; quin et omnia luce solis perstringuntur et occultantur. Talis est natura Dei, ac gratia Christi, scilicet maxima et immensa, ideoque obscurans omnem gloriam omnium angelorum et hominum.

Tertio, quia sol cum luce simul et calorem producit, quo omnia caelefacit, fecundat, vivificat, Quocirca ab *Ecccl.*, cap. xliii, vers. 2, sol vocatur « vas admirabile Excelsi; » causam subdit: » In meridiano exsir terram, et in conceptu ardoris ejus quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris; tripliciter sol extreus montes, » q. d. Est qui insufflat fornacem et accendit, ad urendam opera et vasa conflagratoria:

at sol triplo magis montes caelefacit et adurit, » radios igneos exsufflans, » emitens, ejaculans, » et refulgens radis suis obcecut oculos. Magnus dominus qui fecit illum. »

Quarto, sol dicitur, quod unus et solus sit in mundo, vel quod solus cum est exortus, obscuratus omnibus aliis astris, appareat, ait Cicero, lib. II *De Natura Deorum*. Ita unus est Deus in mundo, unus Christus in Ecclesia.

Quinto, sicut sol lunam alias stellas illuminat: ita et Christus Ecclesiam omnesque fideles, preseruerit. Episcopos: unde hic dicitur in extera habere septem stellas, id est septem Episcopos, quos docet et regit.

Sexto, sol est pulcherrimus, sive jubar, sive rotunditatem, sive molem, sive motum, sive alla species, ac videtur esse oculus mundi, qui sine eo esset plane cucus et tenebrosus. Sic et Deus, ait Poeta, est *idem* & *natus* *ipse*, *xvi*, *xvii* *natus*, quod docet et regit.

Septimo, sol velocissimum, puta 24 horas, totum

circulum conficit et circumcurrat; et qualibet

hora tantum spati obit, ac si avis septies totam

terram circumvolvit. Hic quotidie omnes mundi

plagas iustrat, illustrat, caelefacit et vegetat. Unde

A Poeta vocatur almus, aureus, auricomus, conditid, flammus: ita et velociissimum est Deus et

Christus, qui celeritatem per Apostolos totum

orbe iustravit et convertit. Quocirca de eo canit

Psalm. *xvii*: » In sole posuit tabernaculum

sum (unde Manichei solem adorarunt), panta

tentes eam esse tabernaculum, imo corpus Christi;

et ipse tanquam sponsus (sol enim mane ex-

oriens, roseus procedit et pulcher, quasi spon-

sus) procedens de thalamo suo, exaltavit ut gi-

gas ad currendam viam; a summo celo egressio

ejus, et occursum ejus usque ad summum ejus;

neq; est qui se abscondat a calore ejus. » Christus enim quasi sol oriens ex alto, mundum

celerrime illuminavit, et Dei amorem caelefecit; unde

quasi giga de celo descendit et eucurrunt, quia

natus est, crevit, docuit: mox passus est, re-

surrexit, ascendit, ait S. Augustinus ibidem, misit

Spiritum Sanctum, convertit orbem. Thalamus

ejus fuit uterus B. Virginis, ait S. Chrysostomus, tabernaculum est Ecclesia.

Octavo, sol in medio est planetarum et mundi;

unde « medius operum sol » vocatur a Statio, lib.

V *Thebaid*.

Sol medius operum summo librabit Olympo

Laetantes, cea saret, equos.

Ita et Christus ait se esse in medio fidelium et Ec-

clesiae.

Nono, sol facit diem, menses et annos, eosque

suo motu describit. Unde Virgilius, III *Aeneid*:

Magnam sol circumvolvit annum.

Hinc se decessores crescentes duplicat umbras,

ait idem *Ecclog.* 2.

Hinc rursum, sol letitiae et felicitatis est sym-

bolum et causa, unde ait Poeta:

Dulces et candidi soles fulsero mihi,

Id est fortunatus fui, ideoque letetus. Et Martialis,

lib. X :

Felices, quibus una dedit spectare coruscum
Solidus Arctois sideribusque decum.

Ita Christus sua gratia parit menti diem, leti-

tiat, felicitate et beatitudinem aeternam.

Décimo, sol, solisque radii purissimi sunt, de

quibus Martialis, lib. VIII :

Hyberni objecta Notis speculatori pars

Admitunt soles, et sine face diem.

Ita Deus est ipsa per essentiam puritas, et Chris-

titus quo horum purissimum est, utpote natura ex

Virgine, et conceptus de Spiritu Sancto.

Undecimo, apud Veteres celebriter fuit solis men-

sa. Erat in locus in Althiopia, apparatis epulis

semper refutus; et quia ut libet (inquit Pompo-

nus) vesci voluntibus licet, solis mensa appellat:

et que passim apposita sunt, affirmant nasci

subinde divinitus. Ad quem locum Severus Im-

perator eum venisset Alexandrum, rei fama per-

notus, profectus est. Verum hec mensa vel fabu-

losa est, vel symbolica. Quocirca Rhodigianus,

lib. XIX, cap. IV, sit solis mensa adagiо dici

divitum hominum domos, omni rerum copia af-

fluentes, que inopum necessitatibus et alimenti

patent, et exponuntur. Talem mensam vere pro-

ponit nobis Christus in Eucharistia, ac Deus in

tot beneficis, quibus singulis momentis non affi-

cit, pascit, vegetat, tutatur, omniaque sua domi

elargitur. Quocirca S. Dionysius Areopagita, lib.

De Divin. Nomina, cap. II, solen facit evidenter et

expressum divine bonitatis imaginem, tum quia

sol non cogitatione aut electione, sed eo ipso

quod est, illuminat omnia, quae pro modo suo

participacione lucis admittunt: ita divinum nu-

bum ipsa sua substantia, omnibus que sunt, pro-

ceptu cuiusque, sum bonitatis injecti radios. Et

cap. V, tradit causam: Quia sicut sol unus cum

sit, sensibilis tamen rerum substantias et qualitates,

uniformiter infundendo lucem, renovat,

mutat, servat, perficit, discriminat, conjungit,

refovet, fecundat, cum aliis plurimis admirabili-

bus operationibus, quas ibi commemorat: sic

Deus operatur omnia in omnibus. Porro solis

magnitudinem ac perfectionem admirantes homi-

nes, divino honore ac cultu eum adoraverunt,

quales fuerunt Egypti ac Phoenices, qui lapidem

nigrum concavum habebant, superius angustum,

intervus vero amplius, ut dicti Herodolus, quem

e colo se accepisse jacontabat, ac veram solis ima-

ginem esse affirmabant. Megarenses autem, ut de

eis scripsit Alexander Neapolitanus, quandam

rotundam petram, sed planam, in alto baculo fi-

gebat, quam tanquam solis imaginem adora-

bant. Apud Persas etiam sol pro magno Deo ha-

bebatur, cuius statua caput leonis habebat, ut

significaret maiorem vim habere in signo leonis,

quam in aliis totius Zodiaci. Talibus enim cœci,

et a veritate alieni, homines honoribus creaturam

illam admirabilem affectebant. Quod dum populo

suo præaceendum desiderat ipse Deus, ne in er-

ore similem incident, advertendum per Moy-

sen curavit: » Ne forte, inquit, elevatus oculis ad

celum, videas solem, lunam et omnia astra celi,

et errore deceptus adores ea et colas, que creavit

Dominus Deus tuus in ministerium cunctis geni-

bus, quae sub celo sunt. »

17. CECIDI AD PEDES EIUS TANQUAM MORTUUS, —

non tam ex reverentia, ut volunt Ambrosius,

Joachim et Pannonius, quam ex ingenti pavore,

quasi examinatus, ob tam angustam et terribi-

lem visionem Christi gladium ore vibrantis, et

voce horribili detonantis. Idem contigit Danieli,

cap. x, vers. 9, et Apostolis in transfiguratione

Christi, *Math. xxi*, 6. Unde occurrunt et origines

christi, ait: » Noli timere, ego timere, » ita Andreas,

Rupertus et alii.

Mystice, significabatur hoc Joannis casu acer-

itas persecutionum, quas in Apocalypsi Christus

Joanni revelavit, quae tanto fuerunt, ut fideles

vivis et animo in his defecissent, nisi Christus

eos corroborasset.

ET PROST' DEXTERAM SUAM SUPER ME, — q. d. Erexit

me pro timore et stupore labentem, roboret

et confirmavit. Si Daniel, cap. VIII, vers. 18:

« Collapsus sum, inquit, et tetigil me, et statuit

me in gradu meo. »

DICENS: NOLI TIMERE, EGO SUM PRIMUS ET NOVISSIMUS. — q. d. Ego sum Deus et homo; quia homo enim, fui Christus novissimus virorum, ut ai

Isaias, cap. 53. Ita Aretas, Rupertus et Pannonius.

Secundo, Richardus, Thomas et Riba, » NOVISSIMUS EXPOUNDT, q. d. Ego sum judex futurus in

novissimum mundi die.

Verum dico hec duo esse epithetum Dei, q. d.

Ego sum et o, sum principium et finis. Id ita

esset patet, tum ex dictis vers. 8, tum ex Isaiae

cap. XLIV, vers. 6, et cap. XLVIII, vers. 12, unde

haec verba sumpsit Joannes. Deus enim apud

Iacobiam probat et asseverat suam divitatem, eamque idolis admittit dicendo: » Ego primus, et ego

novissimus, et absque me non est Deus. »

Quocirca recte ex hoc loco Christi divitatem

probat S. Athanasius et alii scribentes contra Ari-

anos. Unde Ambrosius expone: Propterea dicitur

primus, quia est auctor omnium, et propterea

novissimus, quod omnia concludat. Rursus,

Christus dum ait: » Ego sum primus et novissi-

mus, » significat se opus Ecclesie a se inchoa-

tum, per quascumque tribulationes et persecu-

tiones, quales jam erant Domitiani, promotorum

et perfectorum; ut fideles in iis non animo ca-

dere, sed magnanimi et constantes esse debeat,

utpote securi quod Christus, qui est primus et

novissimus, eis tam fuen, quam initium definit et dabit; Ecclesie vero, quasi templo suo, sicut dedit initium, ita et daturus sit culmen et consummationem. Ad hunc enim sensum verba haec usurpat Isaías, cap. XLVII, dicens: « Ecce ego excoxi te, sed non quasi argentum, elegi te in camblis paupertatis; profer me faciam ut non blasphemem, et gloriam meam alteri non dabo; ego ipsis primus, et ego novissimus. » Undo Ambrosius exponit: « Primus, quia per ipsum omnia; novissimus, quia per ipsum resurrectio (1). » Hinc subdit:

18. **FUI MORTUUS, ET ECCE SUN VIVENS, — q. d.** Scit ego ex morte gloriatus surrexi, ita faciam ut Ecclesia ex tribulationibus, quibus videtur obviri et sepeliri, gloria resurgat, triumphat, eroscat, et longe latetque dominet. Hoc enim mea morte merui, ideoque hujus rei typum et specimen in mea morte et resurrectione orbi exhibui. Hujus rei pulchram figuram exhibuit Deus Moysi, dum et apparuit in rubo, qui ardebat, sed non comburebat. Siem persecutionibus ardet Ecclesia, sed non comburitur, quia Deus in ea latens, eam servat et protegit. Vide ibi dicta.

ET HABEO CLAVES MORTIS ET INFERNI. — Primo, aliqui sic exponunt, q. d. Habeo potestatem dimittendi peccata, sicutque hominem liberandi a morte et inferno, eaque obstruendi, atque hanc potestatem communicavi Ecclesie. Ita Ticonius, Primarius, Beda et Rupertus.

Secondo, alii, q. d. Habeo potestatem hostes meos et Ecclesie, morte et gehenna puniendo, eoque, eaque ac diabolum in morte et inferno concludendi, ut eos concludam in fine mundi. Ita Andreas et Richardus Victorinus.

Tertio, alii, q. d. Habeo potestatem hostes meos et Ecclesie, morte et gehenna puniendo, eoque, eaque ac diabolum in morte et inferno concludendi, ut eos concludam in fine mundi. Ita Arethus et Pererius.

Quarto, alii, q. d. Habeo potestatem diabolum, qui est anchor et praeses mortis et inferni, iudicandi et condemnandi. Ita Primarius.

Quinto, alii, q. d. Possum vitam gratia conferre, mortem peccatis inferendo. Vice versa, possum hominem semperitam morti et inferno adducere. Ita Viegas.

Sexto, alii, q. d. Possum morti, id est daemoni ad tentandum homines habendas laxare, vel contrahere; possum cohibere cum ejusque ministros, ut tentatio non sit major, quam ut fideles possint sustinere; immo possum facere, et repisa faciam ut ipsa vestra tentatio et tribulatio sit medium ad maiorem Ecclesie et enjusque vestrum gloriam et sublimitatem. Ita Haymo, Anselmus et Alcazar.

Septimo et apertissime, Christo, non ut Deus,

(1) Novum, sed suavem. H. l. dat sensum Echborinius, colon sci, ponendo post rō sicut, ego sum (Matth. xiv, 27. Germanice, ich bin's, c'est moi), hoc est, ego qui tu allocor, is sum, ad cuius olim pectus toties accubuisi, etc.

sed ut homo est, dantur claves mortis et inferni. Hac enim duo quasi valla Christianis objiciantur Judei et Gentiles, ut eorum fidem in Christum expungarent, nimurum minabantur quod tradirent eos morti, et per mortem mitterent eos in infernum, nisi fidem Christi abnegarent. Hisce ergo occurrit et succurrit Christus, dicens se non tantum possit illa deficere, indeque liberare, sed utriusque esse herum et dominum; se enim habere plenum imperium et dominatum in mortem et infernum, illaque Christo quasi domino suo per omnia obsequi, nec quemquam invadere, nisi ex Christi nuto et imperio: ac viuissim redire eos, quos captos tenent, ac vite restituere nos. Ut Christus jussit. Hoc est enim quod dicitur cap. xx, vers. 13: « Mors et infernus dederunt mortuos suos. » Ubi nota secundo, mortem et infernum in Apocalypsi per prosopopiam, quasi duas personas in comediam induci, que Ecclesie et Christianis necem et exiendum minabantur. Mors enim inducitur quasi prævia, et occidens; infernus vero subsequens, et devorans eos quos mors occidit: unde mors inducitur quasi sagittas vibrans, infernus quasi fauces hiantes pandens, et occisos deglutientis. Nam eorum corpora in sepulcra, animas vero in imis terra visceribus constraintis detinet. Hinc ait Sapientia, Proverb. I, 12: « Deglutiens eum, sicut infernus. » Et Isaías, cap. v, vers. 14: « Dilatavit infernus animam suam, » quasi Cerberus triceps tres fauces et tria guttura pandens, ut nec ipsos, nec ipsa metu: ego enim habeo claves mortis et inferni, ego sum plenus eorum Dominus; ac proinde sicut ego a morte et inferno triumphantem resurrexi, ita quoque possum, cui volo, vitam dare et reddere, vel eripere; ac presertim mortuos et occisos pro me meaque fide possum resuscitare, et de facto resuscitabo ad gloriam et vitam beatam. Quinimum faciam ut mors et infernus, quia obiter ad horam præstringunt, quasi ministri mei convertantur et grassentur in vestros persecutari, etisque veram et æternam mortem ac gehennam inferant. Christianorum enim, presertim Martyrum, mors, potius est transitus ad vitam: impiorum vero mors est transitus ad mortem eternam, ejusque exordium et inchoatio. Ita Pannonius, Alcazar et alii.

19. **SCRIBE ERGO QM VIDISTI** (hoc cap. I), ET QM SUNT (quæ scilicet nunc fluit in Ecclesia, puta (20 SACRAMENTUM, grecæ ποιητική), id est arcana significacionem: est metonymia) **SEPTEN STELLARUM.** — Ita Ambrosius, Rupertus, Anselmus, Riberia et Pererius, q. d. Scribe visionem hujus capituli et ejus explicationem. In hac enim quasi in

prologo summatis continetur et representatur tota Apocalypsis, puta « quæ sunt, » id est presentes status Ecclesie, « et quæ oportet fieri post hæc, » tum statim sub Trajano aliquis Imperatoribus persecutur Ecclesiam, tum maxime sub finem mundi.

Nota: Alia ratione visiones ænigmatisæ et symbolica, alia Sacramenta novæ legis vocantur mysteria, sive sacramenta. Illa enim vocantur mysteria et sacramenta, quia res sacras supernaturales et mysticas arcere significant: sunt enim ipsa quasi imagines, quarum totum esse est significare et representare res ipsas, sicut imago Caesaris non est aliud, quam pictura vel similitudo representans Caesarem. Hoc vero ita vocantur, quia res sacras et significant, et simul exhibent; non enim sunt inanlia, uti vetera, sed efficacia, utipote Christi. Cum enim in baptismō dicit sacerdos: « Ego te baptizo, » non tantum dicit, quod baptizandus corpus significet se baptizare, id est ablucere, animam; sed quod, sicut hoc significat, ita et re ipsa official. Sic in Eucharistia cum in persona Christi ait: « Hoc est corpus meum, » significat sub speciebus panis et vini non tantum representari, sed et vere adesse ac latere corpus Christi, sicut per fumum significatur laetus ignis sub fumo.

21. **SEPTEN STELLAE, ANGELI SUNT SEPTEN ECCLESIAE.** — « Angeli, » id est Episcopi, ut patet cap. seq., vers. 1, 8, Habet, ibi enim scribit Angelus, id est Episcopo, Ephesi, Smyrne, Pergami, Thyate, etc., eosque munoris Episcopalis neglecti arguit, monet et instruit.

Perperam ergo Origenes, homil. 20 in Numin., et homil. 35 in Lucas, ac ex eo S. Hieronimus in cap. vi Michæ, sub initium, proprie hic angelos accipiunt. Angeli enim, inquit, versantur in periculo, et nisi nos bene custodiunt, non videbunt faciem Patris. Sed hec est heresis Origenis, cuius verba transcribere solet S. Hieronimus, eliam si ipse a improbo, uti ipse se purgat Apolog. I Contra Rufum. Praemittit ergo Joannes Apocalypsi secundum septem epistolas ad septem Episcopos et Ecclesias Asiae sua, ut ex his dicant quem fructum ex Apocalypsi capere, quid in mortibus suis corrigeret, quid perficeret deinceps; ac vicissim epistolam subiungit suam Apocalypsin, ut ex ea ipsa invitet ad mores suos corrigidum et perfidendum. Ita Alcazar.

Nota: ex Apocalypsi Ecclesie Romana accepit multos ritus et ceremonias. Ita ex hoc loco accepisse videtur olim septem Cardinales Episcopos in basilica Lateranensi, cuius Episcopus proprius et germanus est Pontifex Romanus. Docet id disterre B. Petrus Damiani, cuius verba recitavi Zator. III, vers. 9. Quisque horum septem Episcoporum, sicut dixi per septimanam, jugiter Missam celebrabat in altari majori basilice Lateranensis, ut haberent Annales Romanos.

Porro Episcopi dicuntur Angelii, primo, quia

sunt internumtū Dei ad populum. Unde Malachia II, 7, dicitur: « Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore eius; quia angelus Domini exercitū est. »

Secundo, quia ut angeli debent homines purgare, illuminare et perficere: hoc enim est corum officium. S. Dionysius, cap. IV Cœlestis Hierarch., docet coelestes illos spiritus appellari angelos, « eo quod a primo insit divina illustratio, ac per eos ad nos veniat. » Quod sacrificium quadrat in sacerdotes et Episcopos; nam, ut ait S. Hieronimus in illud Malach., cap. II: Angelus Dominus exercitū est, « Angelus, id est nuntius, sacerdos Dei verissime dicitur, quia Dei et hominum sequester est, ejusque ad populum nuntius voluntaria. » Talis erat ille angelus, qui dicebat II Cor. cap. v, 19: « Posuit in nobis verbum reconciliationis: pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. » Sunt ergo sacerdos quasi annuli Dei signatōri, qui quam in se figuram suis moribus expressam continent, eamdem quasi in molissima cera populo impriment, juxta illud Jerem. XXII, 24: « Annulus in manu dexterā mea. » Quocirca castissimi et purissimi debent esse instar angelorum, ut eamdem puritatem in fideles transfundant. Idem censerunt Gentiles. Quarit Plutarchus in Problem. Rom. cap. cx, cur sacerdotes non modo capres abstineat, sed ne eam quidem contingere iuberentur: causamque afferat, ut horrem in libidinem, cuius symbolum est caprea, indicarent. Magis mirum est quod scribit Gellius, lib. X, cap. xv, nefas fuisse sacerdoti tangere imo nominare hedera, quia scilicet hedera arte illo complexa, nescio quid lascivie præ se fert. Vide Tiracellum, leg. XV Convubia, num. 118. Hinc Exodus xxvii, 17, smaragdo qui erat in Radionali Pontificis, fuisse inscriptum nomen et tribum Levi, que sacerdotialis erat, ad representandum eum pudicitiam, cuius symbolum est smaragdus, censem ibidem Abulensis; licet verius sit smaragdo inscriptum fuisse nomen Judei, ut ibidem dixi.

Tertio, quia castæ, sanctæ et angelicæ vivere, et quæ angeli inter homines, imo inter bruta verari debent, uti ait S. Chrysostomus. Vide S. Dionysius, Eccles. Hierar., cap. xi, et Alcazar, Apoc. cap. iv, ubi per Seraphim, quis videt Isaías vi, a litteram intelligit Apostolos et Episcopos; licet verius sit eos tropologicæ tantum intelligi, uti ostendit Isaías, cap. vi.

Talis angelus fuit S. Willibaldus; primus Episcopus Eystettensis, qui « neglecto exstitit sue quietis, refusa propria voluntatis, appetitor laoris; patiens objectionis, impatiens honoris; pauper in pecunia, dives in conscientia; humilius ad meritum, superbus ad vitia. » Ita habet ejus Vita scripta a Philippo, Episcopo Eystettensi, quam edidit noster Gretserus, cap. xxvi, ubi eadem subdit: « Nulla sitio ex omnibus proprior cura, quam ut Deo in lectio atque ser-

mone, aut eum Deo in oratione loqueretur: qui maceratum corpus continuo jejunis habens, studebat de persecutore generis humani inimico longo triumphare martyrio; ut de eo dici possit illud S. Ambrosii: Plus currit in certamine confessio iste sustinens, quam martyr ictum suffrens, mucrone fundens sanguinem. Sanete mortuus est anno Domini 781, cum 36 annis quasi Episcopus rexisset Ecclesiæ Eystettensem, quam ipse fundavit.

Nota: Hi angeli sunt in dextera Christi. *Primo*, quia in digniore gradu in Christi Ecclesia ab eo sunt constituti. Ita Auselius et Aristas. *Secondo*, quia a Deo præ ceteris proteguntur, conservantur et foventur. Vide dicta vers. 46; ideoque habent angelum altioris ordinis, a Deo sibi ad Ecclesiæ regimen destinatum. *Vero* et prudenter nuper Episcopus Albrechtinus in Belgo, euidam petenti quandam dispensationem, allegantique se consuluisse Doctores, illosque asserere Episcopum posse in hoc casu eum eo dispensare, respondit: «Doctores habent angelum Doctoralem, ego habeo angelum Episcopalem. Hic mihi dicat, esto possim dispensare, non tamen debere, nec decere. Ergo non dispensabo.» Nimirum «divinatio in ore regis (Episcopi), in iudicio non errabit os ejus.»

Moraliter, discit hic quanta sit dignitas et sublimitas status Episcopalis. Episcopi enim hie vocantur «Stelle», et angeli dexteræ Christi. *Rursum*, vocantur «Principes Dei, et principes sanctuariorum.» Ita enim vocantur 24 pontifices, sacerdotibus Auriacis prepositi, qui erant typi et forma Episcoporum, *i. Paral. xxv.*, 5 et 18. *Tertio*, Episcopis proprie dictur illud *i. Petri ii.*, 9: «Vos estis genitum electum, regale sacerdotium, gens sancta.» Et illud *Psalm. lxxx.*, 6: «Ego dixi: Dii estis, et filii excelsi omnes.» *Quarto*, Concilium Tridentinum ait, Episcopatum esse «munus angelicis humeris formidabile.» Rursum, sicut S. Petrus suceddit Summus Pontificis, ita alii Apostolis succedunt Episcopi. Ipsi ergo nunc in Ecclesia sunt Apostoli Christi; Apostolicam ergo Apostolorum vitam, doctrinam et zelum imitentur. *Quinto*, S. Ignatius *ad Philadelph.*, hac gradatione hierarchiam in Ecclesia docet: «Principes obediunt Casari, milites Principibus, Diaconi Presbyteris sacerorum prefectri; Presbyteri, Diaconi et reliqui Clerus una cum populo universo, milibus, Principibus et Cesare, ipsi Episcopo parcent, Episcopus Christo, et Christus Patri.» Idem *ad Smyrnenses*: «Omnis Episcopum sequimus, ut Christus Patrem.» Et inferior: «Luci Diaconi subiectantur, Diaconi Presbyteri, Presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, ut ipse Patri.» Et rursum: «Quomodo ultionem evadere poterit, qui preter Episcopum (contra Episcopi voluntatem et iussa, invito Episcopo) aliquid egerit? Sa-

cerdotium enim est summa omnium honorum, quæ in hominibus consistunt, quod si quis inhonoraverit, Deum inhonorat, et Dominum Jesum Christum primogenitum totius creature, et solum naturæ principem, ac sacerdotem Iesu.»

Hinc *secundo*, dicant Episcopi quanta sit eorum obligatio, tum ut sanctitate Ecclesie præluerent, tum ut sua vigilancia et prudentia mores improborum corrigerent, et probos in virtute promovarent. Audient S. Chrysostomum, hom. 38 *in Matth.*: «Si stomachus sanus est, totum corpus validum est: ita si sacerdotum integrum fuerit, tota Ecclesia floret; si autem corruptum fuerit, tota Ecclesia maredita est. Cum ergo videris populum indisciplinatum et irreligiosum, sine dubio cognoscere, quia sacerdotium ejus non est sanum.» Hinc Chromatius in cap. vi *Matth.*: «Episcopus, al. est quasi oculus Ecclesie corpus illuminans: si ergo lumen, quod in te est, o Ecclesia, tenebras sint, tenebra corporis quantum erunt?» Et S. Hieronimus, *Contra Lucifer.*: «Ut sal, inquit, omnem cibum condit, ita mundi et Ecclesiæ totius condimentum est. Episcopus: qui si immaturus fuerit per haeresim, libidinem, etc., a quo alio poterit condiri, cum ipsis fuerit omnium conditum?» Idem *epist. 43*: «Tanta, uit, debet esse conversatio et eruditio Pontificis, ut omnes motus, grossus, et universa ejus opera notabilia sint, veritatem mente concepiat, et canitoto habuit resonet et ornata, ut quidquid agit, quidquid loquitur, doctrina sit populorum.» Idem *ad Heliodorum Episcopum*, monens eum ne nimis lugeat mortem Nepotiani nepotis sui: «In te, ait, omnium oculi diriguntur; domus tua et conversatio quasi in specula constituta, magistra est publicæ discipline; quidquid feceris, id sibi omnes faciendum putant. Cave ne committas, quod aut qui reprehendere volunt, digne lacerasse videantur; aut qui imitari, cogantur delinquere.» Idem ad eundem: «Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Christo regnandum; ne forte veniat angelus, qui scindat velum templi, qui candelabrum tuum de loco moveat.»

S. Gregorius in *Pastorali*: «Ab imperitis, inquit, pastorale magisterium quanta temeritate suscipitur, cum sit ars artium regimen animarum! et tantum debet populi actionem actio transcendere Presulis, quantum distat a grege vita pastoris.» Rursum: «Lux gregis est flamma pastoris.» Legant Episcopi et Pastores vitam S. Martini, Nicolai, Ambrosii, Augustini, Basili, Chrysostomi, Borromaei et aliorum Ecclesie Presulorum. Nihil enim ita spiritum illuminat, delectat, mouet et excitat ad vitam sanctam, et in suo gradu perfectam, atque simillimum Sanctorum vita et exempla, ut re ipsa multa, et multorum experientia didici, et in dies disco.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Iohnes jussu Christi scribit, primo, *Angelo Ephesi*, ut primam charitatem collapsam reparat: ni faciat, minatur quod amoveat candelabrum ejus; si faciat, promittit ei lignum vite. Secundo, vers. 8, *Angelo Smyrnæ*, ut sit constans in fide et virtute usque ad mortem, promittens ei coronam vite. Tertio, vers. 12, *Angelo Pergami*, ut fortiter se opponat Nicolaitis, minans eis gladiem, et promittens ei manna absconditum, et calculum candidum. Quarto, vers. 18, *Angelo Thyatiræ*, ut resistat Jezabeli docenti fornicari et vesci idolothysis, promittens ei potestatem super gentes, et solam matutinam.

1. Angelo Ephesi Ecclesia scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum: 2. Scio opera tua, et laborem, et patientiam tuam, et quia non potes sustinere malos; et tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, et non sunt, et inventisti eos mendaces. 3. Et patientiam habes, et sustinuisti propter nomen meum, et non defecisti. 4. Sed habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliquisti. 5. Memor esto itaque unde excideris; et age penitentiam, et prima opera fac: sin autem, venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi penitentiam egeris. 6. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi. 7. Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicit Ecclesiæ: Vincenti dabo edere de ligno vite, quod est in paradio Dei mei. 8. Et Angelo Smyrnæ Ecclesia scribe: Hæc dicit primus, et novissimus, qui fuit mortuus, et vivit: 9. Scio tribulationem tuam, et paupertatem tuam; sed dives es: et blasphemaris ab his, qui se dicunt Judæos esse, et non sunt, sed sunt synagoga Satanae. 10. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquis ex ipsis in carcere ut temetini; et habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vite. 11. Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicit Ecclesiæ. Qui vicerit, non laetetur a morte secunda. 12. Et Angelo Pergami Ecclesia scribe: Hæc dicit, qui habet rhombphaem utraque parte acutam: 13. Scio ubi habitas, ubi est sedes Satanae; et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi Satanas habitat. 14. Sed habeo adversus te paucam, quia habes illuc tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum eorum filiis Israel, edere et fornicari. 15. Ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. 16. Similiter penitentiam age, si quo minus veniam tibi cito, et pugnabo cum illis in gladio oris mei. 17. Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicit Ecclesiæ: Vincenti dabo manna absconditum, et dabo illi calculum candidum; et in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. 18. Et Angelo Thyatiræ Ecclesia scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tangquam flammarum ignis, et pedes ejus similes arrichalco: 19. Novi opera tua, et fidem, et charitatem tuam, et ministerium, et patientiam tuam, et opera tua novissima plura prioribus. 20. Sed habeo adversus te paucam, quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetam, docere et seducere servos meos, fornicari, et manducare de idolothysis. 21. Et dedi illi tempus ut penitentiam ageret; et non vult penitente a fornicatione sua. 22. Ecce mittam eam in lectum; et qui moechantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi penitentiam ab operibus suis egerint. 23. Et filios ejus interficiam in morte, et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes et corda; et dabo unicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico, 24. et ceteris qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, et qui non cognoverunt altitudines Satanae,